

Pedeapsa și pedepsirea între intoleranță și umanizare

LECT. DRD. Viviana Ivlampie

Abstract

The history of the law has recorded many confessions of both the efforts of keeping under control the manifestations contrary to the natural and social order, and the preoccupations of humanization of the punishment.

Starting from the conservation of the human being we discriminate, in time and space, different reactions of aggression and bad fight with regard to the fundamental right of the man: life.

If in the primitive era we are dealing with the unlimited revenge, once with the etatization of the society we are confronting with the limited revenge, juridically reglemented, in which the person is blamed individually.

After this moment we can talk about the history of the punishments, each government proposing a specific way of applying a sanction, corresponding to the mentality of the respective era, mentality that manifested by the means of intolerance until XVIII-th century and by humanization once with the reformer of the modern system of lames, Cesare Beccaria.

În *Dicționarul explicativ al limbii române* pedeapsa este definită, într-o primă accepție, drept măsură de represiune, sancțiune aplicată celui care a săvârșit o greșală, iar în accepțiunea specializată a termenului, drept o măsură de constrângere prevăzută de lege și aplicată cuiva de o instanță judecătorească, drept sancțiune pentru o infracțiune; condamnare, osândă; situație în care se află cel pedepsit, condamnat. Altă accepție se referă la sensul figurat al noțiunii. Aici pedeapsa poate fi interpretată ca o suferință (fizică sau morală), ca un chin sau supliciu și nu în ultimul rând drept necaz, nenorocire.

Pedepsirea, în schimb, se referă la acțiunea de a pedepsi și rezultatul ei. Este de fapt pedeapsa în act; condamnare, osândire, sancționare efectivă. Verbul „a pedepsi”, care înseamnă a aplica cuiva o pedeapsă pentru o greșală sau o infracțiune săvârșită, provine din neogreacă, din cuvântul *epédepsa*.

Istoria dreptului constituie o mărturie atât a efortului continuu de a ține sub control manifestările contrare ordinii sociale, sancționând cele mai grave forme ale acestor manifestări, cât și a preocupării spre umanizarea pedepsei. De-a lungul timpului, acțiunea represivă a îmbrăcat forme diferite, pornind de la răzbunarea nelimitată, bazată pe reacția instinctivă, până la reacția reglementată juridic și controlată de autoritatea statală.

Prin natura sa, omul este predispus la acțiune, silit fiind de nevoia de a supraviețui. În cadrul acestui proces, extrem de complex, acțiunile oamenilor fie se intersectează în mod armonios, fie intră în conflict cu acțiunile celorlalți membri ai societății; în acest din urmă caz, este posibil ca acțiunea unui individ să apară ca neconvenabilă, vătămând sau punând în pericol interesele colectivității sau ale unor membri, în particular. Persoanele ale căror interese sunt lezate sau afectate

de o acțiune agresivă vor riposta, la rândul lor, împotriva acțiunii neconvenabile, de obicei, tot printr-un act agresiv. Orice ființă, atunci când se simte amenințată de un pericol opune rezistență, reacționează. Reacția victimei este dictată de instinctul de conservare și are un caracter defensiv. Dar, spre deosebire de alte ființe, omul, chiar primitiv, este înzestrat cu facultăți spirituale superioare și are o atitudine mai complexă în fața acțiunilor îndreptate împotriva lui. Deși reacționează defensiv pe moment, asemenea celorlalte ființe, păstrează totuși amintirea pericolului sau vătămării suferite, iar aceasta dă naștere sentimentului de teamă, că actul agresiv s-ar putea repeta, dar și de ură față de potențiali agresori. Alături de atitudinea de apărare își face loc și atitudinea de reprimare din partea victimei.

În epoca primitivă, *răzbunarea nelimitată*, din partea victimei sau a grupului social din care aceasta făcea parte (familie, gintă, clan, trib), a fost prima formă de reacție represivă. Totodată, acest tip de reacție îmbracă forma răzbunării colective, nefiind supusă nici unei reglementări și necunoscând alte limite decât cele fizice sau cele care țineau de curajul și iscusința fiecărui individ sau grup de indivizi.

În același sens, Soloviev precizează că doctrina răzbunării are atât o explicație reală, cât și dovezi aparente: „Omul însă, fie și semisălbatic, nu trăiește, de regulă, de unul singur, el aparține unui anumit grup social de tipul gintii, clanului sau bandeii. Iată de ce confruntarea lui cu un dușman nu se sfârșește prin lupta corp la corp. Uciderea sau alt gen de daună adusă unui membru al grupului este resimțită de întregul grup și naște sentimentul răzbunării. Mila față de cel vătămat introduce un element de moralitate, dar aici predomină, incontestabil, instinctul de conservare al speciei ca la albine sau la alte animale sociabile: apărând pe *unul*

de-al lor, neamul sau clanul se apără pe sine; răzbindându-l, se răzbindă pe sine. Din aceleași rațiuni însă vătămătorul este și el apărat de clanul *din care face parte*. Astfel, confruntările singulare degenerază într-un război între comunități. [...] Nu există o delimitare strictă între noțiunile de crimă și pedeapsă: vătămătorul era socotit un dușman care urmează să facă obiectul răzbinării și nu un criminal care trebuie pedepsit”.¹

Deci, lipsa completă de reglementare juridică sau morală a dat acestui tip de răzbinare denumirea de *nelimitată* sau *vendeta* („act de răzbinare sângeroasă, pentru o injurie, un omor, divulgarea unui secret, care se extinde și se transmite asupra tuturor rudelor victimei, obligate să se răzbine cu orice preț”, conf. DEX), iar perioadei în care a funcționat ca singură formă de reacție represivă i s-a dat denumirea de perioada nereglementării juridice (ajuridice), deoarece nici o regulă de drept nu fusese încă impusă membrilor grupului social, cu privire la modul în care aveau să se răzbine.

Situația se schimbă odată cu trecerea la orânduirea de stat, respectiv atunci când mai multe ginți, triburi și clanuri, din diferite considerente sau constrânse de împrejurări, se unesc în jurul unui conducător cu putere mai mult sau mai puțin instituționalizată. Odată realizată această unificare se abrogă independența neamurilor și a ramificațiilor lor și se anulează cutuma vendetei. Apare astfel, pentru prima dată, diferența între dreptul public și dreptul privat: în cazul vendetei interesele grupului erau de regulă în concordanță cu interesele persoanei particulare, mai ales datorită faptului că într-un clan sau trib, toți membrii, sau cel puțin marea lor majoritate, aveau posibilitatea să se cunoască personal. Dar, în momentul formării unui stat, a cărui societate cuprinde zeci de mii de oameni, între parte și întreg nu mai există o relație efectivă, și în consecință, interesele generale nu mai concordă cu cele particulare. Noua putere centrală care emite legi nu are posibilitatea să cunoască dintr-o dată și în așa măsură interesele tuturor supușilor săi astfel încât să le apere ca pe propriile interese. În această împrejurare puterea de stat se limitează inițial la măsuri minime: nu numai pentru vătămare sau pentru alt gen de violență, dar și pentru uciderea unui om liber, ucigașul, sau familia lui, plătește pe baza unei înțelegeri tacite (*compositio*) o amendă bănească moderată. Compoziția reprezenta o reminiscență a justiției private.

Deținătorii puterii publice nu fixau, însă, condițiile împăcării, părțile aflate în conflict având posibilitatea de a stabili conținutul acesteia. În general, influența autorității publice era hotărâtoare pentru medierea conflictului. Dar, au existat și numeroase cazuri în care împăcarea era greu de

realizat fie datorită pretențiilor exagerate ale părții vătămate, fie datorită achitării unei plăți derizorii, de către cel vinovat care se știa mai puternic. Deci, sistemul compoziției a avut limitele sale, găsindu-și aplicare doar în situația în care făptuitorul avea posibilitatea să-și plătească amenda. Când, însă, acesta era lipsit de posibilități materiale victima recăpăta libertatea de a recurge la răzbinare. De data aceasta, avem de-a face cu o răzbinare limitată, reglementată juridic, pedeapsa ca răsplată pentru fapta săvârșită, realizarea unei echivalențe între pagubă și pedeapsă sau aplicarea legii talionului.

Răzbinarea nelimitată suferea de disproporție între faptă și răsplată, deși ideea de drept și dreptate a fost considerată, în toate timpurile, ca însemnând o bună socoteală, un lucru bine măsurat și cântărit. Dar aceste principii erau încălcate atunci când victima sau grupul social din care făcea parte era în același timp parte, judecător și executor al pedepsei; victima reacționa pasional și nu păstra nici o măsură în pedepsirea făptuitorului. Așa încât, în loc să se ajungă la stabilirea unui echilibru între faptă și răsplată și la restabilirea egalității tulburată prin infracțiune, se stabilea o altă inegalitate, de data aceasta în favoarea victimei. De aceea, se impunea cu necesitate ca odată cu disciplinarea raporturilor sociale să se disciplineze și reacția represivă. Răzbinării limitate i s-a dat numele de talion sau legea talionului.

Un alt înțeles al legii talionului îl descoperă Ioan Grigoraș și anume cel de „răzbinare echitabilă”. „Sensul legii talionului și funcțiunea sa era (poate încă mai este) aceea de a răzbinda răul suferit cu un rău similar. Expresia legii era: «Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte». Noi am numit această lege, *legea răzbinării „echitabile”*, pentru că *răul suferit urma să fie răzbindat cu un rău egal* ori chiar de același fel (lat. *Talis*: de același fel)”.² Autorul realizează, în același timp, o foarte bună precizare: în forma primitivă a societății „nu apăruse încă datoria și responsabilitatea individualizate, deoarece nu se cunoștea latura subiectivă a comportamentului uman (scopul, intenția, premeditarea, deliberarea, decizia etc.)”.³

Există autori care identifică legea talionului în vechile legi iudaice: „Talionul implica în egală măsură sensul de pedeapsă, cât și pe cel de răzbinare. Era un fel de vendetta admisă și autorizată de textul biblic: «Și dacă cineva va lovi de moarte pre o vită să plătească vita cu vită. Și dacă cineva va fi făcut aproapei său ceva vătămare, cum a făcut el, așa să se facă și lui. Frântură pentru frântură; ochiu pentru ochiu; dinte pentru dinte, vătămarea făcută cuiva de el, asemenea să se facă și lui. Cel ce lovește de moarte o vită, să o plătească; și cel ce lovește de moarte pre om, să se omoare. Asemenea judecăți să

¹Vladimir Soloviov, *Îndreptățirea binelui*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 352-353;

²Ion Grigoraș, *Elemente de etică*, Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 1999, p. 119;

³*Idem*.

faceți și străinului și moșteanului; că eu Domnul sunt, Dumnezeuul vostru» (Leviticul); „Și ochiul tău să nu crute; ci să ceri viață pentru viață, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior» (Deuteronomul).¹

Acest principiu este regăsit însă și în cele mai vechi coduri de legi ale umanității: *Manava Dharma-Sastra* (India), Codul lui Hammurapi (Mesopotamia), *Legea celor douăsprezece table* (Roma antică) etc., ceea ce ar infirma existența unui loc unic de origine al talionului; talionul este rezultatul unui proces istoric comun tuturor colectivităților umane aflate în faza de legalizare (instituire) a unui sistem juridic. Dar, la fel de bine, ideea răzbunării, în limitele talionului (sau nu), o găsim și în legislația Evului Mediu și chiar în cea a epocii moderne. În Franța secolului al XVI-lea, arată Loysel „La peine du Talion n'est point maintenant ordinaire en France” (Instit. Coutumieres, Livre VI, Titre II, Maxime 2), însă în secolul al XVIII-lea, Muyart de Vouglans, referindu-se la această pedeapsă, scria că ea este recunoscută în Franța, când este vorba de mărturie mincinoasă.² Nici Montesquieu, se pare, nu era absolut ostil pedepsei cu moartea pe care el o considera „un fel de lege a talionului pentru anumite infracțiuni grave” (*Spiritul legilor*, Cartea XII, cap. IV).

Privită în sine, legea talionului a reprezentat un însemnat progres în materie de pedeapsă, dar avea suficiente neajunsuri și nu putea constitui o formă viabilă de rezolvare a conflictelor dintre oameni. Fundamentat pe răzbunare, talionul perpetua ura și discordia între indivizi și grupuri sociale, iar din cauza unui dogmatism dus până la absurd, aplicare lui putea lovi și pe cei nevinovați. De exemplu, dacă se rupea un pod și un copil se îneca în apa râului, tatăl victimei avea dreptul săucidă copilul meșterului, deși copilul nu avea nici o vină. Însă, cea mai expresivă reminiscență a legii talionului este pedeapsa cu moartea, pedeapsă pe care nici secolul al XX-lea nu a reușit să o înlăture întru totul și de pretutindeni, cu toate că mișcarea aboliționistă a câștigat teren.

„În Noul testament, prin învățătura lui Hristos, Legea Talionului este expresia conștiinței superioare, a dragostei, a umilinței, a îndreptării celor mai mari greșeli ale dușmanilor prin propria virtute: «Ați auzit că s-a zis: Ochiu pentru ochiu și dinte pentru dinte. Iar eu zic vouă nu stați împotriva celui rău; ci oricine te lovește peste falca ta cea dreaptă, întoarce-i și pe cealaltă... Ați auzit că s-a zis: Iubește pe aproapele tău și urăște pe vrăjmașul tău. Iar eu zic vouă, iubiți pe vrăjmașii voștri, și rugați-vă pentru cei ce vă gonesc pe voi» (Mateiu)... În interpretarea dată

prin îndemnul lui Iisus, „Legea Talionului” rămâne o aspirație creștină a idealismului generos, viu în perfecțiunea Mântuitorului”.³

Odată cu etatizarea represiei începe și istoria pedepselor, fiecare legiuire propunându-și un mod specific de sancționare corespunzător mentalității epocii respective.

În antichitate, cadrul pedepselor era restrâns la cele corporale, dar fiecare aplicată în chipuri diferite. După Codul de legi al lui Manu pedeapsa era executată prin tăierea capului, tăierea mâinilor pentru furt și tragerea în țepă (dacă făptuitorul se află la prima abatere doar două degete), desfigurarea cu briciul sau purtarea semnelor stigmatizante – semne distinctivă ale delictului comis. La romani, pedeapsa cu moartea avea cinci moduri de executare: focul, lapidarea, spânzurătoarea, tăierea capului, zdrobirea cu roata. Pedeapsa arderii în foc, socotită ca cea dintâi dintre pedepse, era întrebuințată pentru fapte care, astăzi, cele mai multe dintre ele nu se mai pedepsesc (magia, blestemele, erezia etc.). Caracteristic legiurilor din antichitate erau pedepsele deosebit de aspre, chiar și pentru fapte de minimă importanță.

În Evul Mediu, până la mișcarea umanistă din secolul al XVIII-lea, pedepsele se caracterizează prin severitatea, excesivitatea și absurditatea lor. Pedepsele erau aplicate pentru a reprima și intimida, având un caracter retributiv. Judecătorul atribuia pedepsele în mod arbitrar, iar acestea nu vizau numai infractorul, ci și membrii familiei acestuia. Dar, nu de puține ori, erau pedepsite și lucrurile neînsușite sau animalele, pentru o vină pusă pe nedrept în seama lor. Astfel au fost pedepsiți șobolanii, porcii, măgarii, vacile etc. deoarece, pentru toate relele trebuia găsit un țap ispășitor.⁴ Confuzia între animal și uman constituie cel mai important și mai spectaculos mod de manifestare a intoleranței. Vrăjitorii și vrăjitoarele sunt socotiți ca având o afinitate specială pentru țap, animal extrem de malefic. La procese, suspecților li se studiau picioarele pentru a se vedea dacă nu-s despicate și li se pipăia fruntea pentru ca orice protuberanță neînsemnată să fie interpretată drept corn incipient.

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, întreaga economie a pedepsei a suferit un proces de rearanjare internă. Perioada a fost dominată de mari scandaluri pentru justiția tradițională, de proiecte de reformare a acesteia. Acum apare o nouă teorie a legii și a crimei, o nouă justificare morală sau politică a dreptului pedepsei. Se renunță treptat la vechile ordonanțe și cutume, instituindu-se coduri penale moderne. Din numărul mare de transformări care au avut loc în legislațiile statelor moderne, Foucault, în lucrarea *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii*, se oprește asupra unuia: dispariția supliciilor. În câteva

¹ Teodor Parapiru, *Dicționar Enciclopedic de expresii celebre*, Editura Alma, Galați, 2002, p. 228;

² Gheorghe Diaconu, *Pedeapsa în dreptul penal*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 17-18;

³ Teodor Parapiru, *Op. Cit.* p.228-229;

⁴ Ráth-Végh István, *Istoria culturală a prostiei omenești*, Editura Științifică, București, 1969;

zeci de ani, „a dispărut corpul torturat, dezmembrat, amputat, însemnat simbolic pe față sau pe umăr, expus viu sau mort, oferit ca spectacol. A dispărut corpul ca țintă principală a represiunii penale”. De acum încolo pedeapsa începe să mai fie teatrală și orice element de spectacol al actului coercitiv capătă o conotație negativă „ca și cum funcțiile specifice ale ceremoniei penale ar fi încetat treptat să mai fie înțelese, ritualul ce «trăgea concluzia» crimei începe să fie suspectat că ar întreține cu aceasta dubioase legături de rudenie; că ar egala-o, dacă nu chiar ar depăși-o în sălbăticie, că i-ar obișnui pe spectatori cu o sălbăticie de care se voia să fie scutiți, că le-ar arăta acestora frecvența crimelor, că l-ar face pe călău să semene cu un criminal, și pe judecători cu niște ucigași, că ar inversa în ultima clipă rolurile, că ar face din acel supliciat un obiect de milă sau de admirație”.¹

Spectacolul pedepsei trebuie să dispară deoarece justiția nu dorea să aibă mâinile pătate de sânge și mai ales să nu planeze asupra ei aerul de complicitate cu victima. De aceea și-a confecționat un sistem de protecție pe care l-a așezat între pedeapsa pe care o acordă și pedeapsa efectivă. Executarea pedepsei tinde să devină un sector autonom al justiției. Aceasta se eliberează de rușinosul act de a pedepsi transferându-l, în Franța spre exemplu, Ministerului de Interne sau Ministerului Marinei și al Coloniilor. Este un lucru rău să fii pedepsit, „dar prea puțin glorios să pedepsești”.² Ca urmare, putem asista la spectacolul dezbaterilor și acordării sentinței, dar în ce privește execuția, ea nu este decât o nouă umilință, pe care justiția se „jenează” să o impună condamnatului. Aplicarea pedepsei devine un secret între justiție și condamnat. O taină rușinoasă pentru ambele părți.

Dispariția supliciilor, consideră Foucault, înseamnă însă nu numai interzicerea spectacolului, ci și slăbirea dominației asupra corpului. Aproape toate pedepsele, cu excepția amenzii, au ca suport corpul. Dar, odată cu abolirea cumplitelor pedepse fizice (tragerea pe roată, spânzurătoarea, stâlpul infamiei, eșafodul, ruperea corpului în bucăți etc.) se schimbă relația dintre pedeapsă și corp. Acesta este doar un instrument, nu un intermediar: „dacă se intervine asupra lui închizându-l sau silindu-l să muncească este cu scopul de a priva individul de o libertate înțeleasă deopotrivă ca un drept și ca un bun”.³ Potrivit acestei concepții, suferința fizică și durerea corpului nu mai sunt elemente constitutive ale pedepsei. Dar, dacă pedeapsa, în formele ei cele mai drastice, nu se mai adresează corpului, atunci care este obiectul ei? Răspunsul la această întrebare s-a conturat în cadrul unui proces cu origine foarte

îndepărtată, dar care a fost formulat cu claritate în sistemele penale de acum 150-200 ani. Pedeapsa nu mai vizează corpul, ci sufletul. Suferințelor devastatoare ale corpului trebuia să le ia locul pedepse, mai subtile, care acționează profund asupra simțirii, gândirii, voinței, înclinațiilor. „Foști parteneri ai fastului punitiv – corpul și sângele – cedează locul. Intră în scenă un nou personaj, mascat. A luat sfârșit o anumită tragedie; începe o comedie cu siluete de umbră, voci fără chip, entități impalpabile. Aparatul justiției punitive trebuie de acum înainte să acționeze asupra acestei realități necorporale”.⁴ La prima vedere vom fi înclinați să credem că pedeapsa sufletului este doar o afirmație teoretică, pe care practica penală o dezmente. Numai că ne-am pripit dacă am spune așa ceva. Prin această teorie s-a realizat o substituție de obiecte. Obiectul „crimă”, cel vizat de practica penală, s-a modificat profund: calitatea, natura, substanța din care este compus elementul ce trebuie pedepsit. Relativa stabilitate a legii a îngăduit un joc complex de înlocuiri subtile și rapide. Sub denumirea de crime și delictе continuă să fie obiecte juridice înscrise în codurile penale, dar și „patimi, instincte, anomalii, infirmități, inadaptații, efecte ale mediului sau ale eredității”. S-ar putea spune că aceste „umbre” sunt dezvăluite numai pentru a explica cât mai aproape de realitate faptele judecate și pentru a putea decide în ce măsură a fost implicată voința subiectului. Dar tocmai ceea ce se află în „spatele scenei” ne poate oferi o imagine completă a faptei judecate: „cunoașterea criminalului, evaluarea lui, ce se poate ști în privința raporturilor dintre el, trecutul lui și crima pe care a comis-o, ce se poate aștepta din partea lui în viitor”.⁵ În interiorul procedurii penale s-au strecurat alte tipuri de evaluare, care au modificat structural regulile acesteia. Dacă în Evul Mediu, cu dificultăți și cu multă încetineală, procedura de judecată se referea la stabilirea adevărului unei crime, determinarea autorului și aplicarea unei sancțiuni legale, acum, în cursul judecății penale moderne, își face apariția o altă întrebare despre adevăr: „Ce vrea prin urmare să însemne acest fapt, ce reprezintă această violență sau acest omor? La ce nivel sau în care câmp al realității trebuie oare să-l înscrim? Fantasmă, reacție psihotică, episod delirant, perversiune?”⁶ În efectuarea actului de judecată avem de-a face cu un întreg ansamblu de judecăți apreciative, diagnostice și prognosticuri cu privire la individul criminal. Judecata penală s-a transformat într-un „straniu complex științifico-juridic”. Așa se face că, odată cu modernizarea sistemelor penale, din secolele XVIII-XIX, judecătorii sunt puși să judece altceva decât crimele; ei sunt aduși în situația ca prin sentința lor să facă altceva decât să judece. La tribunal, sufletul criminalului nu este invocat doar pentru a stabili

¹ Michel Foucault, *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 39-40;

² *Ibidem*, p. 41

³ *Ibidem*, p. 43

⁴ *Ibidem*, p. 49-50

⁵ *Ibidem*, p. 51

⁶ *Ibidem*, p. 53

răspunderea sa în cazul infracțiunii comise, ci și pentru a-l judeca în același timp cu crima și pentru a putea fi luat în custodie pe tot timpul aplicării pedepsei. În acest demers, judecătorilor li se substituie elemente și personaje extrajuridice: analiza psihiatrică și implicit psihiatrul și psihologul, analiza grafologică, medicul curent, educatorii etc. Justiția penală modernă s-a încărcat cu elemente extrajuridice, pe care însă nu le integrează în sistemul puterii punitive, ci doar le lasă să funcționeze în interiorul acestuia. După părerea lui M. Foucault, această practică are scopul de a-l disculpa pe judecător de faptul că el este cel care dă pedepse (și că numai lui i-ar reveni unica răspundere în alegerea sentinței): „Noi pronunțăm, evident, un verdict, dar degeaba e acesta comparat cu o crimă, căci, vedeți bine, pentru noi el funcționează numai ca un mod de a trata un criminal; da, pedepsim, dar acesta e doar un fel de a spune că nu urmărim decât să obținem o vindecare”.¹ Sistemele juridice moderne consideră pedeapsa drept un act curativ.

Legiurile moderne au adoptat un cadru variat de pedepse, care să corespundă specificului infracțiunilor. Au devenit predominante pedepsele privative de libertate, iar amenda a fost înlocuită prin confiscarea averii. Sub influența ideilor lui Beccaria, sistemul pedepselor s-a umanizat tot mai mult, manifestându-se tendința de a se reduce excesiv pedeapsa cu moartea. La începutul secolului al XIX-lea aceste tendințe erau atât de accentuate încât toate legiurile elaborate în acea perioadă au căzut într-un exces de blândețe, ceea ce, firește, a dus la creșterea criminalității. Ulterior, s-au adoptat, într-o serie de state, măsuri de înăsprire a pedepselor prin majorarea duratei acestora și prin organizarea mai severă a regimului penitenciar. Tot acum, legiurile moderne își sporesc varietatea pedepselor prin adăugarea unor sancțiuni mixte cum ar fi arestul la domiciliu, munca obligatorie, mustrarea etc.

Reformatorul sistemului legislativ modern,

Cesare Beccaria, vorbește despre necesitatea existenței unei juste proporții între infracțiuni și pedepse. El propune, chiar, să se găsească o scară de dezordini, primul grad fiind al celor ce distrug imediat societatea, iar ultimul constă în minima nedreptate posibilă făcută membrilor ei particulari. Între aceste extreme sunt cuprinse toate acțiunile opuse binelui public, care se numesc infracțiuni, și toate descresc în grade insesizabile, începând de la cel mai înalt nivel la cel mai mic. „Dacă ar exista o scară exactă și universală a pedepselor și infracțiunilor, am avea o măsură probabilă și comună a gradelor de tiranie și de libertate, a fondului de umanitate sau de răutate al diferitelor națiuni”.²

Considerăm, în primul rând, că ideea unei „scări exacte și universale” de măsurare comparativă a infracțiunilor și pedepselor este utopică, iar în al doilea rând, ni se pare mult exagerată ideea de a eticheta națiunile în funcție de genul de infracțiuni comise și de pedepsele aferente. Deoarece de greșit, și de încălcare a legilor se fac vinovați oamenii și nu națiunea în ansamblu. Și apoi, există o nesiguranță în ceea ce privește delimitarea infracțiunilor și încadrarea lor într-o anumită categorie bine determinată, ceea ce duce la apariția unei legislații care contrazice morala. Cazurile extreme sunt reprezentate de regimurile politice totalitare și de ideologiile corespunzătoare lor, care de cele mai multe ori au făcut victime printre oamenii nevinovați, sau „vinovați” doar de faptul că aparțineau unei anumite categorii sociale, unui curent de gândire opus celui de la vârf, „vinovați” de culoarea pielii sau de faptul că s-au născut într-un anumit spațiu, într-un anumit timp, într-o anumită credință.

De aceea, noțiunile de *viciu* și de *virtute*, de *bun cetățean* sau de *vinovat* s-au modificat de-a lungul secolelor nu în funcție de schimbările care se petrec în circumstanțele țărilor și, în consecință, întotdeauna conform cu interesul comun, ci în funcție de pasiunile și erorile care i-au tulburat pe diferiți legiuitori.

¹ *Ibid*, p 56-57

² Cesare Beccaria, *Despre infracțiuni și pedepse*, Editura Rosetti, București, 2001, p. 47;